

DOI 10.33099/2618-1614-2023-23-4-14-22

УДК 355.232.6:378.1

А. В. Слюсаренко,*доктор історичних наук, професор,
заступник начальника університету з навчальної роботи,
Національний університет оборони України, полковник,***В. М. Телелим,***доктор військових наук, професор,
професор кафедри стратегії національної безпеки та оборони,
Національний університет оборони України,***А. М. Зельницький,***кандидат педагогічних наук, професор, провідний науковий
співробітник центру воєнно-стратегічних досліджень,
Національний університет оборони України,***О. А. Заболотний,***кандидат військових наук, доцент, провідний науковий
співробітник центру воєнно-стратегічних досліджень,
Національний університет оборони України*

Забезпечення якості професійної військової освіти: визначення понять і моніторинг поточного стану

У статті проаналізовано й уточнено окремі компоненти поняттєво-категоріального апарату у сфері забезпечення якості професійної військової освіти в Україні, запропоновано структуру системи забезпечення якості професійної військової освіти, показники оцінювання її стану, а також розглянуто підходи до здійснення моніторингу якості професійної військової освіти з урахуванням вітчизняного досвіду й досвіду країн – членів НАТО.

Ключові слова: вища освіта, професійна військова освіта, забезпечення якості, моніторинг якості, гарантування якості.

© А. В. Слюсаренко, В. М. Телелим, А. М. Зельницький,
О. А. Заболотний, 2023

Постановка проблеми. Повномасштабне збройне вторгнення РФ на територію України і ведення силами безпеки та оборони нашої держави довготривалих виснажливих бойових дій із захисту територіальної цілісності та незалежності батьківщини стали одним з головних чинників, що визначили необхідність прискорення реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, суттєвої активізації в максимально стислі строки реформ, визначених в [1], що значною мірою сприятиме відновленню територіальної цілісності України, виведенню російських військ та припиненню бойових дій. Нині виникла нагальна потреба в поступовому переході до засад професійної армії, невідкладному її забезпеченні боєздатними, мобільними, висококваліфікованими, вмотивованими офіцерськими кадрами з глибокими професійними знаннями, спроможними виконувати завдання із захисту країни, діяти спільно з підрозділами країн Альянсу, приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, а також вирізнятися мобільністю, динамізмом, конструктивізмом, критичним мисленням, здатністю реалізовувати свої професійні та творчі здібності в екстремальних умовах службової діяльності, що передбачає нові підходи до формування структури і змісту системи військової освіти [2]. Отже, значно актуалізувалася проблема всебічного забезпечення і гарантування якості військової освіти та її найважливішої складової – професійної військової освіти в умовах введення в Україні воєнного стану.

Метою статті є систематизоване викладення поглядів авторів на розроблення й впровадження в освітню діяльність вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) інноваційних підходів до управління процесом забезпечення і гарантування якості професійної військової освіти (ПВО).

Огляд новітніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми забезпечення якості освіти розглядаються у відповідних нормативно-правових актах [1–4], наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів та психологів А. Василюка, В. Кременя, В. Лугового, Т. Лукиної, Л. Одерія, О. Овчарука, О. Отича, О. Ніколаєнка, Т. Рогової, D. Green, L. Harvey, J. Parri та ін. Вагомий внесок у розв'язання проблеми забезпечення й гарантування якості вищої військової освіти, впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій і методик, сучасних методів моніторингу, цифровізації освіти тощо здійснили українські військові вчені А. Вітченко, А. Кучерявий, А. Лобанов, О. Майстренко, В. Медведєв, С. Микусь, В. Мірненко, М. Нещадим, Л. Олійник, В. Осьодло, Б. Семон, Ю. Пунда, В. Рахманов, Ю. Репіло, В. Рижиков, В. Телелим, П. Щипанський, В. Ягупов та ін.

Аналіз досліджень і публікацій згаданих авторів значною мірою сприяв розробленню інноваційних підходів до розв'язання проблеми управління процесом забезпечення якості професійної військової освіти із застосуванням

методів експертного опитування та кількісного оцінювання його результатів.

Виклад основного матеріалу. Будь-яке теоретичне дослідження актуальних проблем у певній галузі знань передусім потребує опису, аналізу й уточнення відповідних понять. Це повною мірою стосується й військової освіти, яка нині перебуває під постійним впливом змінюваних у часі й просторі чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ, а отже, потребує структурного і змістового вдосконалення основних її складових, у тому числі приведення поняттєво-категоріального апарату у відповідність до сучасних запитів військової науки та освіти. Подібне вдосконалення має відбуватися на основі системного аналізу і здійснюватися за певними алгоритмом, зокрема:

- введення в науковий обіг нормативно не визначених понять;
- уточнення змісту нормативно визначених понять;
- адаптація змісту загальноосвітніх понять до специфіки військової освіти;
- забезпечення взаємосумісності (гармонізації) понять, застосовуваних у вітчизняній нормативно-правовій базі зі стандартами країн – членів НАТО.

У даній статті увага акцентується на аналізі й уточненні таких базових категорій:

- професійна військова освіта;
 - якість професійної військової освіти;
 - забезпечення якості професійної військової освіти;
 - моніторинг якості професійної військової освіти,
- а також дотичних до них термінів, що чинять безпосередній вплив на змістове наповнення базових категорій.

Професійна військова освіта

Поняття «професійна військова освіта» в «Концепції трансформації системи військової освіти» [2] і в Законі України «Про освіту» [3] представлене однаково – як спеціалізована освіта військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій. Наведене поняття потребує, на нашу думку, певних уточнень, які дадуть змогу чіткіше визначити сутність професійної військової освіти, основні її складові, зв'язки між ними та пріоритети подальшого розвитку професійної військової освіти. Для цього необхідно:

по-перше, конкретизувати суб'єктів ПВО – це військові фахівці сил безпеки та оборони України;

по-друге, розглядати ПВО в контексті безперервності освіти й тісного її взаємозв'язку з кар'єрним зростанням військових фахівців;

по-третє, акцентувати увагу цілеспрямованості ПВО на гарантоване досягнення запланованих результатів навчання відповідно до стандартів освіти;

по-четверте, наголосити на пріоритетності набуття сумісності ПВО України з відповідною підготовкою

військових фахівців збройних сил держав – членів НАТО;

і по-п'яте, відійти від подвійного використання терміна «рівень», застосовуваного і до процесів, і до об'єктів освітньої діяльності.

Ураховуючи зазначене, автори пропонують викласти поняття «*професійна військова освіта*» в такій редакції: це неформальна, спеціалізована освіта військового спрямування з підготовки військових фахівців сил безпеки та оборони України, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях освіти, базується на безперервності освітнього процесу й тісному взаємозв'язку з кар'єрним зростанням військових фахівців і спрямована на гарантоване досягнення ними запланованих результатів навчання згідно з вимогами вітчизняних стандартів, гармонізованих з відповідними стандартами країн – членів НАТО, що має забезпечити ефективне виконання військовими фахівцями службових (бойових) функцій на посадах призначення в умовах мирного часу та в особливий період.

Якість професійної військової освіти

Поняття «*якість професійної військової освіти*» в нормативній базі не визначене.

У Законі України «Про освіту» якість освіти – це відповідність результатів навчання вимогам, установленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [3]. Узагалі існують різні підходи до тлумачення поняття «якість освіти» [5–8], які можна інтегрувати за такими узагальненими показниками: результативність, процесуальність, комплексність, ефективність. При цьому варто зазначити, що якість освіти може відбивати як сучасні потреби, так і бути націленою на майбутнє з урахуванням тенденцій її розвитку.

У новій редакції Закону України «Про вищу освіту» якість вищої освіти – це «відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості» [4]. При цьому «освітня діяльність – діяльність закладів вищої освіти, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу», де основними видами забезпечення цієї діяльності є кадрове, навчально-методичне, матеріально-технічне, інформаційне тощо.

Базуючись на результатах аналізу нормативно-правових актів, енциклопедичних словникових та інших літературних джерел стосовно категорії «якість», пропонується таке визначення поняття якості ПВО.

«*Якість професійної військової освіти*» – це ступінь відповідності умов провадження освітньої діяльності та результатів підготовки фахівців сил безпеки та оборони України вимогам чинного законодавства та професійним

вітчизняним і міжнародним стандартам (стандартам країн – членів НАТО), а також потребам стейкхолдерів і суспільства, що забезпечується шляхом підготовки фахівців у системі професійної військової освіти зі здобуттям ними відповідних рівнів освіти (тактичного, оперативного, стратегічного).

Забезпечення якості професійної військової освіти

Поняття «забезпечення якості освіти» як базове в Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту» взагалі відсутнє, хоча частково представлене певними структурними складниками. При цьому жодним чином не згадується про результати цього процесу як основну мету забезпечення якості освіти, хоча на теперішній час країни Болонського процесу практично повністю перейшли до моделі забезпечення якості на основі результатів, де основна увага приділяється визначенню чітко вимірюваних критеріїв та індикаторів якості [1], що знайшло певне відображення у матеріалах даної статті.

Отже, поняття «забезпечення якості професійної військової освіти», на нашу думку, є процесом створення центральними органами виконавчої влади, органами управління військовою освітою, закладами (структурами) військової світи та іншими зацікавленими сторонами надійних умов здійснення ефективного освітнього процесу та освітньої діяльності й постійного їх підтримання в належному стані з метою гарантованого досягнення фахівцями сил безпеки та оборони України запланованих результатів навчання, сформованості визначених компетентностей, інших професійно важливих якостей і ціннісних орієнтацій. У наведеному визначенні є дві ключові компоненти – створення та підтримання надійних умов освітнього процесу і результати навчання, що віддзеркалюють сутність даного поняття.

Дотичними до даного поняття є «компетентність здобувача вищої військової освіти» і «гарантування якості професійної військової освіти», які в нижче представлених авторами визначеннях можуть бути запропоновані до введення в науковий обіг сфери військової освіти.

Компетентність здобувача вищої військової освіти – показник якості його підготовки як систематично підтверджувана ним здатність до постійного самовдосконалення й самоосвіти та готовність до виконання функціональних обов'язків на посаді призначення у військах (силах) в умовах мирного часу та в особливий період на основі творчого застосування здобутих знань, сформованих навичок та вмінь, інших професійно важливих якостей і ціннісних орієнтацій відповідно до вимог вітчизняних і міжнародних стандартів освіти (стандартів НАТО). У наведеному визначенні поняття порівняно з раніше застосовуваними [4; 6; 9] варто звернути увагу на словосполучення «систематично підтверджувана ним (здобувачем освіти) здатність». Тобто принцип «здав – забув» уже не спрацьовує, що вимагає постійного здійснення процедур діагностування педагогами й самодіагностування здобувачами освіти рівнів сформованості в них

професійно важливих якостей і ціннісних орієнтацій у процесі проведення відповідних моніторингових досліджень щодо забезпечення й гарантування якості освіти.

Гарантування якості професійної військової освіти – це порука й відповідальність органів управління військовою освітою та закладів (структур) військової світи за виконання ними державного замовлення на підготовку особового складу сил безпеки та оборони України з досягненням запланованих результатів навчання (сформованості визначених компетентностей), здобуттям відповідних рівнів військової освіти (тактичного, оперативного, стратегічного) у визначені терміни та формуванням у здобувачів освіти необхідних спроможностей щодо ефективного виконання ними службово-бойових функцій на посадах призначення у військах (силах) в умовах мирного часу і воєнного стану.

Таким чином, одержані результати аналізу зазначених понять категоріального апарату у сфері вищої освіти, їх адаптація до особливостей ПВО склали підґрунтя для вироблення пропозицій з розв'язання визначеної в статті проблеми забезпечення якості професійної військової освіти з урахуванням еволюції поглядів на її функціонування в Україні й у НАТО.

Відповідно до статті 16 розділу V Закону України «Про вищу освіту» [4] система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:

- 1) системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);
- 2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;
- 3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- 1) визначення принципів і процедур забезпечення якості вищої освіти;
- 2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- 3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладу вищої освіти та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;
- 4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- 5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- 6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;

7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;

8) забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, в тому числі створення й забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату;

9) інших процедур і заходів.

Система зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:

1) забезпечення ефективності процесів і процедур внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;

2) забезпечення наявності системи проведення процедур зовнішнього забезпечення якості;

3) забезпечення наявності оприлюднених критеріїв прийняття рішень відповідно до стандартів і рекомендацій забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти;

4) налагодження доступного і зрозумілого звітування;

5) проведення періодичних перевірок діяльності систем забезпечення якості та механізмів роботи з отриманими рекомендаціями;

6) інших процедур і заходів.

Розгляньмо зміст представлених структурних складових внутрішнього забезпечення якості ПВО в контексті подальшого здійснення процедур вимірювання та оцінювання її поточного стану (рис. 1):

1. Кадрове забезпечення:

1) якість науково-педагогічних працівників (НПП) і стан укомплектованості ними штатних посад;

2) академічна мобільність НПП;

3) забезпечення якості підготовки НПП на курсах підвищення кваліфікації;

4) якість застосовуваної рейтингової системи оцінювання професійної діяльності учасників освітнього процесу;

5) організація набору кандидатів на навчання в заклади військової освіти за спеціальностями і спеціалізаціями відповідно до результатів професійного відбору;

6) академічна мобільність здобувачів освіти;

7) забезпечення надлишкового набору кандидатів на вступ до ВВНЗ із урахуванням імовірності їх відрахування за неуспішністю навчання та іншими чинниками.

2. Правове забезпечення:

1) відповідність нормативно-правових актів України потребам сил безпеки та оборони;

2) відповідність відомих керівних документів сучасним потребам закладів військової освіти;

3) оперативність внесення обґрунтованих пропозицій учасниками освітнього процесу у внутрішні нормативні акти ВВНЗ.

3. Матеріально-технічне забезпечення:

1) відповідність стану матеріально-технічної бази за місцем дислокації закладів військової освіти нормативним вимогам;

2) відповідність стану польової матеріальної бази закладів військової освіти нормативним вимогам.

4. Навчально-методичне та наукове забезпечення:

1) відповідність змісту програм ПВО вимогам стандартів професійної військової освіти, вимогам замовників на підготовку військових фахівців, потребам військ, зацікавлених сторін і стандартам НАТО;

2) оперативність корегування змісту робочих програм навчальних дисциплін відповідно до потреб замовників з урахуванням пропозицій слухачів відповідних рівнів підготовки;

3) відповідність застосовуваних методик навчання і педагогічних технологій сучасним освітнім практикам;

4) забезпечення періодичності оцінювання та вимірювання результатів підготовки слухачів (визначення рівня сформованості передбачених компетентностей) після завершення освітньо-професійної програми або окремих освітніх компонентів;

5) ефективність застосовуваної бально-рейтингової системи оцінювання діяльності слухачів;

6) відповідність якості надання НПП консультативних послуг освітнім потребам слухачів;

7) організація вивчення іноземних (англійської) мов;

8) постійне впровадження в освітній процес сучасних досягнень у сфері науки (воєнної науки) і техніки.

Навчально-методичне забезпечення є найважливішою складовою структури забезпечення якості професійної військової освіти, головним компонентом якої є освітні програми ПВО з підготовки слухачів на тактичному, оперативному і стратегічному рівнях (курси L-1–L-5), що ретельно розглянуто в Концепції трансформації системи військової освіти [2].

Основною формою здобуття ПВО є очне навчання. Програми ПВО, що реалізуються за різними моделями, методиками і технологіями, мають гарантовано забезпечувати визначений рівень результатів навчання, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Програми ПВО спрямовані здебільшого на формування практичних навичок, необхідних для виконання службових обов'язків на посадах у військах (силах) та навичок критичного мислення. При цьому методики й технології навчання мають співвідноситися з теоретичними і практичними знаннями, одержаними слухачами під час здобуття ступеня вищої освіти, орієнтуючи їх на аналіз і розв'язання проблем, пов'язаних передусім з їхньою здатністю і готовністю до застосування сформованих компетентностей на посадах призначення у військах (силах) в умовах особливого періоду [10–12].

5. Фінансово-економічне забезпечення:

1) відповідність фінансування освітньої діяльності потребам ВВНЗ;

2) безпосереднє залучення додаткових коштів у ВВНЗ, військові навчальні підрозділи закладів вищої

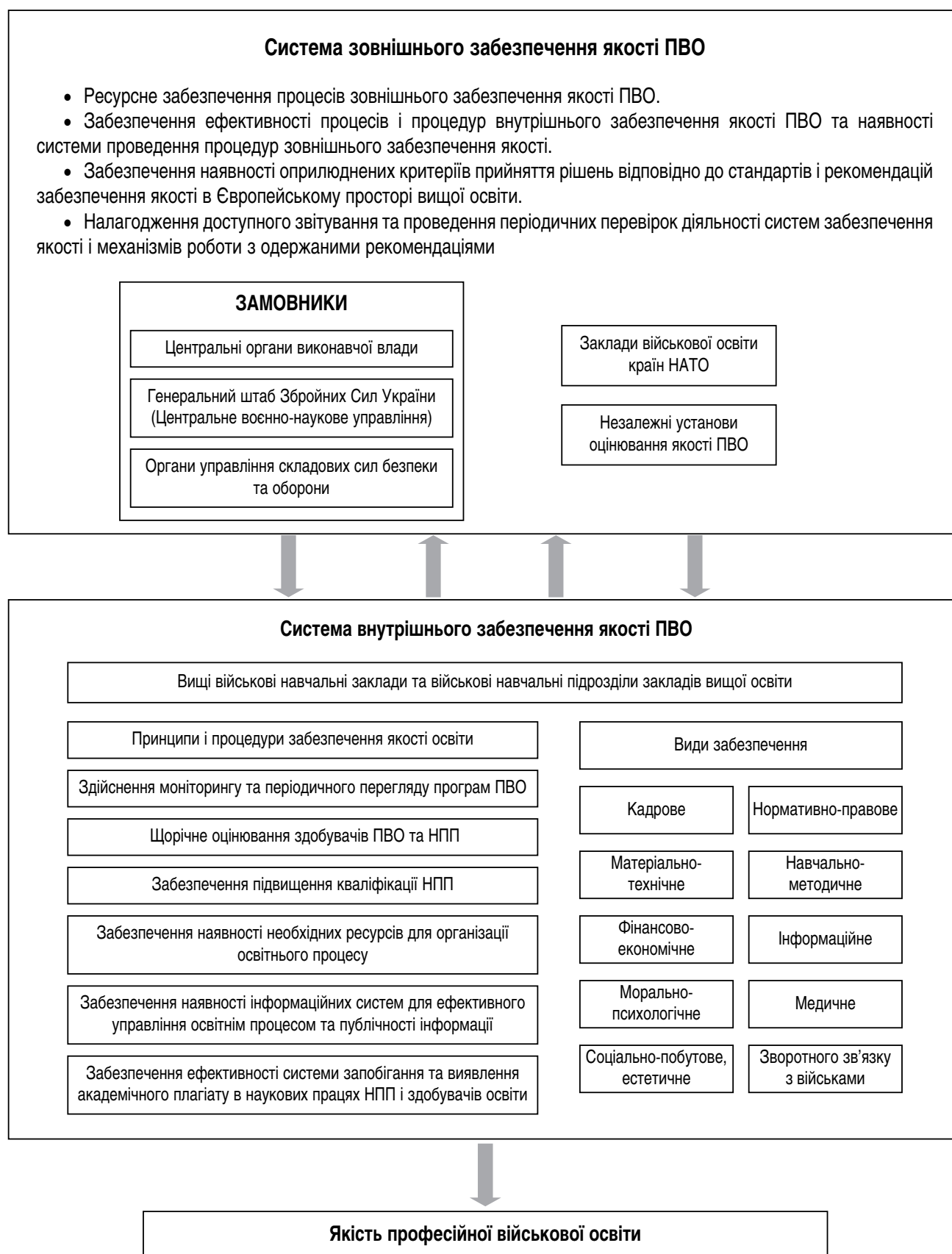

Рис. 1. Структура системи забезпечення якості професійної військової освіти

освіти (ВНП ЗВО) (внески вітчизняних і зарубіжних благодійних та спонсорських організацій);

3) матеріальне стимулювання учасників освітнього процесу за особливо вагомий внесок в освітню, наукову, інноваційну діяльність, сумлінне виконання функціональних обов'язків, термінових доручень (оперативних завдань), наказів, успішне керівництво підпорядкованими структурними підрозділами.

6. Інформаційне забезпечення:

1) моніторинг функціонування єдиної інформаційної системи у ВВНЗ, ВНП ЗВО як програмно-апаратного комплексу для ефективного управління освітньою діяльністю закладів військової освіти та здійснення відповідного корегування цієї системи;

2) оприлюднення інформації про програми ПВО, рівні освіти і кваліфікації та результати освіти, про проведення наукових конференцій тощо;

3) наявність у бібліотечному фонді вітчизняних та закордонних фахових періодичних видань за напрямками підготовки (в електронній і паперовій формах) та електронних каталогів відповідно до потреб учасників освітнього процесу;

4) оперативність надання бібліотечних послуг учасникам освітнього процесу.

7. Морально-психологічне забезпечення:

1) Сприятливість морально-психологічного клімату (МПК) у первинному навчальному колективі;

2) сприятливість МПК у закладі військової освіти та його структурних підрозділах.

8. Забезпечення усталеного зворотного зв'язку:

1) з військами (силами) – відгук з військ на випускника закладу військової освіти (після першого року служби на посаді призначення);

2) із замовниками на підготовку військових фахівців (постійно);

3) зі здобувачами військової освіти (постійно);

4) з НПП (постійно).

9. Соціально-побутове та естетичне забезпечення – створення належних умов:

1) проживання;

2) харчування;

3) санітарно-гігієнічних;

4) естетичних.

10. Медичне забезпечення:

1) своєчасність та якість надання медичних послуг;

2) підтримання здоров'я учасників освітнього процесу та вжиття заходів з його зміцнення.

Розроблена на засадах системного підходу структура системи забезпечення якості професійної військової освіти відповідає стандартам і рекомендаціям щодо забезпечення якості освіти в Україні та Європейському просторі вищої освіти і є підґрунтям для подальшого її впровадження в педагогічну практику закладів військової освіти, що має сприяти:

- ефективній централізованій підготовці особового складу сил безпеки та оборони України з урахуванням вимог стандартів НАТО;

- реалізації принципу «освіта впродовж військової кар'єри»;

- взаємовизнанню сертифікатів, отриманих у військових навчальних закладах України та в державах – членах НАТО [13].

Процес забезпечення якості ПВО має постійно моніторитися, що передбачає застосування певних процедур, які дають відповідь на два основні запитання: 1) наскільки одержані результати моніторингу відповідають бажаному стану системи (відхилень від нього)? і 2) як використовувати одержані результати для прийняття обґрунтованих управлінських рішень?

У межах розв'язання порушеної в статті проблеми забезпечення якості ПВО запропоновано використання методів експертних оцінок, заснованих на результатах аналітичної діяльності експертної групи. До складу експертної групи з оцінювання стану забезпечення якості ПВО мають обов'язково входити представники замовників на підготовку військових фахівців, делеговані представники слухацьких і педагогічних колективів та інші учасники освітнього процесу (*реалізація принципу демократизації військової освіти*), представники незалежних структур оцінювання, зацікавлені в одержанні об'єктивних результатів.

Експертне оцінювання рівня забезпечення якості ПВО доцільно здійснювати за вже апробованим алгоритмом із застосуванням спеціально розроблених опитувальників [14, с. 81–85].

У наведеному опитувальнику (*табл. 1*) представлені види забезпечення якості ПВО та показники, за якими вони оцінюються.

Прояв кожного з наведених показників пропонується оцінювати експертам із застосуванням 10-бальної шкали шляхом внесення позначки «V» у певні стовпчики *таблиці 1*.

При цьому:

- бал 10 – прояв показника, що, на думку експерта, абсолютно відповідає встановленим вимогам до забезпечення якості ПВО (100%) – найвищий рівень;

- діапазон балів 8–9 – прояв показника, що цілком відповідає вимогам (80–90%) – високий рівень;

- діапазон балів 7–8 – прояв показника, що більшою мірою відповідає вимогам (70–80%) – рівень близький до високого;

- діапазон балів 6–7 – прояв показника, що скоріш відповідає, ніж не відповідає вимогам (60–70%) – середній рівень;

- діапазон балів 5–6 – прояв показника, що характеризує гранично припустимий рівень (50–60%);

- діапазон балів 1–4 – прояв показника, що більшою мірою не відповідає встановленим вимогам до забезпечення якості ПВО (10% – 40%) – неприпустимий рівень;

Таблиця 1

Опитувальник з оцінювання рівня забезпечення якості ПВО

Види забезпечення якості професійної військової освіти та показники оцінювання їхнього рівня	Значення показників за 10-бальною шкалою										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Кадрове забезпечення											
1. Стан укомплектованості посад НПП (якість НПП, відповідність заповнення вимогам штату)											
2. Академічна мобільність НПП											
3. Забезпечення якості підготовки НПП на курсах підвищення кваліфікації											
4. Якість застосовуваної рейтингової системи оцінювання професійної діяльності НПП											
5. Академічна мобільність здобувачів освіти											
6. Якість професійного відбору кандидатів на навчання											
7. Забезпечення надлишкового набору кандидатів на вступ до ВВНЗ із урахуванням імовірності їх відрахування за неуспішністю навчання											
2. Правове забезпечення											
1. Відповідність нормативно-правових актів України потребам сил безпеки та оборони											
2. Відповідність відомчих документів потребам ВВНЗ											
3. Своєчасність внесення змін у нормативно-правові акти											
3. Матеріально-технічне забезпечення											
1. Стан матеріально-технічної бази за місцем дислокації											
2. Стан польової матеріально-технічної бази											
4. Навчально-методичне та наукове забезпечення											
1. Відповідність змісту освітніх програм вимогам замовників											
2. Відповідність змісту освітніх програм потребам здобувачів освіти											
3. Моніторинг якості підготовки слухачів											
4. Рівень організації мовної підготовки (англійська мова)											
5. Застосовуваних інноваційних педагогічних технологій											
6. Надання якісних консультативних послуг науково-педагогічними працівниками слухачам											
7. Упровадження сучасних досягнень науки в освітній процес											
5. Фінансово-економічне забезпечення											
1. Відповідність фінансування освітньої діяльності потребам ВВНЗ та ВВП ЗВО											
2. Залучення додаткових коштів вітчизняних і зарубіжних благодійних та спонсорських організацій											
3. Матеріальне стимулювання учасників освітнього процесу за особливо вагомий внесок в освітню та наукову діяльність											
6. Інформаційне забезпечення											
1. Моніторинг функціонування єдиної інформаційної системи управління освітньою діяльністю											
2. Наявність у бібліотечному фонді електронних і паперових вітчизняних та закордонних фахових періодичних видань											
3. Оперативність надання бібліотечних послуг											
4. Оприлюднення інформації на сайті ВВНЗ про рівні освіти і кваліфікації та про освітню, наукову й інші види діяльності											

Продовження таблиці 1

Види забезпечення якості професійної військової освіти та показники оцінювання їхнього рівня	Значення показників за 10-бальною шкалою										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Морально-психологічне забезпечення											
1. Сприятливість морально-психологічного клімату в первинному навчальному колективі щодо здійснення освітньої діяльності											
2. Сприятливість морально-психологічного клімату у ВВНЗ											
8. Забезпечення зворотного зв'язку											
1. З військами (силами) – відгук з військ на випускника											
2. Із замовником на підготовку військових фахівців											
3. Зі слухачами											
4. З НПП											
9. Соціально-побутове забезпечення											
1. Умови проживання											
2. Умови харчування											
3. Санітарно-гігієнічні умови											
4. Естетичні умови											
10. Медичне забезпечення											
1. Оперативність надання необхідних медичних послуг											
2. Підтримання здоров'я учасників освітнього процесу та вжиття заходів з його зміцнення											
Узагальнений показник											

• 0 балів – експерт не може оцінити прояв показника.

Заповненню опитувальника передують колективне обговорення членами експертної групи (під керівництвом менеджера) структури системи забезпечення якості ПВО і внесення в неї певних пропозицій від експертів, особливо стосовно відповідності змісту кожного з показників видам забезпечення та оптимальності обсягів наповнення (первинне корегування).

За результатами заповнення опитувальників проводяться відповідні процедури оцінювання рівня забезпечення якості ПВО, що реалізуються з використанням теорії кваліметрії, алгоритм і практичне впровадження яких у педагогічну практику військової освіти представлені в зазначених літературних джерелах [9, с. 42; 14, с. 247].

Результати опитування в балах (табл. 1) для кожного виду забезпечення за кожним з показників K_i (де i – номери показників усередині виду забезпечення) співвідносяться з балом «10» – еталонним значенням прояву показника – та підраховуються за формулою переходу від абсолютних (бальних) до відносних показників:

$$K_{ij} = \frac{P_{ij}}{P_j^{\text{ет}}} \quad (1)$$

де K_{ij} – відносне значення прояву i -го показника за результатами опитування j -го експерта;

P_{ij} – абсолютне значення прояву i -го показника, вказане в опитувальнику j -м експертом, – від балу «1» до балу «10»;

$P_j^{\text{ет}}$ – еталонне значення прояву i -го показника – бал «10».

Далі підраховується $K_i^{\text{ср}}$ – середньоарифметичне відносне значення прояву i -го показника за результатами його оцінювання всіма експертами групи:

$$K_{i\text{ср}} = \frac{\sum_{j=1}^n K_{ij}}{n}, \quad (2)$$

де n – кількість експертів в експертній групі.

Такий підхід дає змогу визначити як інтегральні показники рівня забезпечення якості ПВО за його видами, так і узагальнений показник рівня забезпечення якості ПВО (K_{Σ}):

$$K_{\Sigma} = \frac{\sum_{i=1}^m K_{i\text{ср}}}{m}, \quad (3)$$

де m – загальна кількість оцінених показників.

Організоване подібним чином експертне оцінювання є підґрунтям для проведення комплексного аналізу результатів забезпечення якості професійної військової освіти з подальшим корегуванням освітньої діяльності та освітнього процесу закладів військової освіти і впровадженням

на їхній основі обґрунтованих управлінських рішень у педагогічну практику.

Висновки

У статті за результатами проведеного аналізу особливостей змісту та специфіки функціонування системи забезпечення якості професійної військової освіти представлені відповідні підходи до розв'язання нагальних проблем ПВО, зокрема:

1. Запропоновано до введення в науковий обіг такі базові поняття системи забезпечення якості професійної військової освіти: «професійна військова освіта»; «якість професійної військової освіти»; «забезпечення якості професійної військової освіти»; «компетентність здобувача військової освіти», «гарантування якості професійної військової освіти», які на сьогодні законодавчо не визначені або не адаптовані до особливостей функціонування системи професійної військової освіти.

2. Розроблено структуру системи забезпечення якості професійної військової освіти, яка охоплює десять основних видів забезпечення, зокрема: кадрове, нормативно-правове, матеріально-технічне, навчально-методичне та наукове, фінансово-економічне, інформаційне, морально-психологічне, зворотного зв'язку, соціально-побутове та естетичне, медичне, кожен з яких диференційований на відповідні показники, що склало підґрунтя для розгляду ПВО як цілісного системного утворення.

3. Викладено підходи до об'єктивізації процедур вимірювання та оцінювання поточного стану ПВО із застосуванням теорії кваліметрії, розроблено рекомендації щодо здійснення моніторингу ефективності функціонування системи забезпечення якості професійної військової освіти, що може слугувати основою для вдосконалення управлінської діяльності ВВНЗ та ВВП ЗВО, спрямованої на гарантоване досягнення найвищих результатів у підготовці військових фахівців сил безпеки та оборони України.

Подальші дослідження щодо комплексного розв'язання зазначеної проблеми доцільно спрямувати на впровадження в педагогічну практику ВВНЗ, ВВП ЗВО рекомендованих у статті підходів у процесі підготовки військових фахівців сил безпеки та оборони України, створивши для цього в кожному вищому військовому навчальному закладі окремий структурний підрозділ із забезпечення якості освіти та освітньої діяльності

Перелік літератури

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [Електронний ресурс] : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 286-р від 23 лютого 2022 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>.

2. Концепція трансформації системи військової освіти [Електронний ресурс] : затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1410 від 15 грудня 1997 р. : у редакції постанови Кабінету Міністрів України № 1490 від 30 грудня 2022 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-p#Text>.

3. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

5. Вітченко А. О. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін [Електронний ресурс] / А. О. Вітченко, В. І. Осьодло // Наука і оборона. – 2019. – № 2. – С. 44–50. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-7-2-44-50>.

6. Зельницький А. Якість вищої військової освіти в контексті змін у законодавстві України [Електронний ресурс] / А. Зельницький, О. Заболотний // Військова освіта : зб. наук. праць. – 2020. – № 1 (41). – С. 147–162. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-1/147-162>.

7. Harvey L. Defining quality [Електронний ресурс] / L. Harvey, D. Green // Assessment & Evaluation in Higher Education. – 1993. – Vol. 18, issue 1. – P. 9–34. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1080/0260293930180102>.

8. Parri J. Quality in Higher Education / J. Parri // Vadyba = Management. – 2006. – № 2 (11). – P. 107–111.

9. Організаційно-методичні рекомендації щодо гарантування якості вищої військової освіти у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти / А. М. Зельницький, О. А. Заболотний, О. М. Васильєв та ін. – К. : НУОУ ім. І. Черняховського. – 2020. – 120 с.

10. Інноваційні педагогічні технології та методики в освітньому процесі військових навчальних закладів провідних країн – членів НАТО і України : колектив. моногр. / [В. С. Рижиков та ін.] ; за заг. ред. В. С. Рижикова ; Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К. : Ямчинський О. В. [вид.], 2020. – 341 с.

11. Вітченко А. О. Технології навчання у вищій військовій школі: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / А. О. Вітченко, В. І. Осьодло, С. М. Салкуцян ; за заг. ред. В. М. Телелима. – К. : НУОУ ім. І. Черняховського, 2016. – 271 с.

12. Зельницький А. Технологізація освітнього процесу вищих військових навчальних закладів [Електронний ресурс] / А. Зельницький, О. Заболотний, Л. Левицька // Військова освіта : зб. наук. праць. – 2018. – № 1 (37). – С. 114–124. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2018-1/114-124>.

13. Modernizing Learning: Building the Future Learning Ecosystem / editors J. J. Walcutt, S. Schatz ; Advanced Distributed Learning (ADL) Initiative. – Washington, DC : Government Publishing Office, 2019. – 416 p.

14. Теоретико-методологічні засади управління змінами в системі військової освіти : монографія / А. М. Зельницький, О. А. Заболотний, О. М. Васильєв, Н. О. Шабатіна ; НУОУ ім. І. Черняховського. – К. : НУОУ ім. І. Черняховського, 2022. – 312 с.